Casele demolate ale arhitecților

Bibliotecar VALENTIN POPESCU

În tăvălugul demolărilor pentru rescrierea orașului, au căzut victime și casele, mai noi sau mai vechi, ale unor arhitecți importanți cum ar fi Alexandru Orăscu, Grigore Cerchez, Statie Ciortan. Casa arhitectei Delavrancea a fost demolată recent, în context post-comunist, o ironie a sorții, având în vedere că doamna Delavrancea a fost o vajnică apărătoare a clădirilor propuse spre demolare în perioada comunistă.

CASA ALEXANDRU ORĂSCU

Alexandru Orăscu provenea dintr-o familie înstărită, motiv pentru care a moștenit toate imobilele dintre strada Sf. Ionică și biserica Calvină în „mahalaua Orăștilor". Întrucât aceste imobile erau situate în apropierea Palatului Regal, iar Carol I dorea să le cumpere, a fost chemat în audiență. Acolo arhitectul a spus: „Cât trăesc, vreau să trăesc aici și nu înstrăinez nimic. Însă după moartea mea, o veți avea, căci împărțită la atâția copii tot se fărâmițează."[1] În acest loc, lângă biserica Stejar, în spatele palatului locotenenței domnești, arhitectul s-ar fi mutat după căsătoria sa (în anii 1849-1850), conform biografiei sale[2] și acolo a locuit până la moarte. În planul Borroczyn din anul 1846, clădirea nu apare. Ea apare în schimb într-un plan ulterior.[3] Este plauzibil ca locuința în care s-a așezat după căsătorie să fi fost construită după proiectul și gusturile sale.

Din punct de vedere compozițional, locuința lui Orăscu era caracteristică pentru curentul

1 Spiridon Cegăneanu. Al. Orăscu. *Arhitectura*, 1941, p. 27

2 Șerban Orăscu, Nicolae Mihăilescu. *Alexandru Orăscu,* Buc., 1967, p. 50

3 Sanda Voiculescu. Locuințele unor arhitecți bucureșteni în secolul al XIX-lea. *Arhitectura*, nr.1-2/1980, p. 145

clasicist din prima jumătate a secolului al XlX-lea: organizare simetrică a spațiilor în jurul unui volum central, utilizarea ordinelor clasice etc. Sobrietatea formelor corespundea stilului practicat de autorul Universității și al hotelului Bulevard.[4]

Construcția a fost demolată cu prilejul restructurării zonei Pieței Sălii Palatului, dar ea figurează în planul din 1911. O fotografie a locuinței apare într-un studiu ce i-a fost dedicat [5], iar releveul său se află în arhiva Catedrei de istoria și teoria arhitecturii a UAUIM.[6]

CASA GRIGORE CERCHEZ

După 14 ani de la înapoierea în țară, după studii, Gr. Cerchez construiește pe „podul Mogoșoaiei", respectiv Calea Victoriei 115, o locuință impunătoare prin finețea detaliilor, prin cromatică (potrivită ca sediu pentru Uniunea Artiștilor Plastici) și buna execuție. Frédéric Damé considera „Hotel de M. Gr. Cerchez", locuință inspirată de arhitectura gotică, ca una dintre cele mai alese clădiri din Bucureștiul anului 1906.[7]

În timpul ocupației germano-bulgare, casa lui Grigore Cerchez a fost transformată în cazinou german [8] datorită poziției și a caracterului său impozant. Exact aceste considerente vor duce la demolarea acesteia, imediat după cutremurul din 1977. Până în 1918, Grigore Cerchez a fost silit să-și găsească un alt domiciliu. Între timp, la sfârșitul războiului, moare unicul său fiu, Dodel Cerchez. Din aceste motive cumulate, arhitectul și-a construit o altă casă. În tabloul S.A.R. din 1924 Gr. Cerchez apare la adresa Dumbrava Roșie nr. 16 (în același tablou apare și un alt arhitect cu același nume, la adresa Mercur nr. 4).

Cea de-a doua locuință încă există, dar prima, mai relevantă pentru efortul de europenizare al capitalei, s-a păstrat doar prin fotografii, relevee (Catedra de istoria și teoria arhitecturii a IAIM are un releveu din 1969) și puținele fragmente salvate. „Prin această arhitectură care a dispărut, încă o secvență de istorie a fost ștearsă, încă o mărturie a cursivității

---

4 *Ibidem*.

5 M. Locar. *Arhitectul Alexandru Orăscu*. București: IAIM, 1959, cota S II 118, biblioteca UAUIM

6 Sanda Voiculescu. *Op. cit.*, p. 145

7 N. Lupu. *Grigore Cerchez 1850 - 1927*. Bucureşti: IAIM, 1970, cota S II 123, biblioteca UAUIM, p. 9

8 Vasile Th. Canciocov. *Jurnal din vremea ocupației*. Vol. III (Impresiuni şi păreri personale).

noastre europene a fost distrusă."[9]

Conform lui Radu Ștefănescu, relevarea locuinței lui Cerchez de pe strada Sevastopol a fost decisă de profesorul Sandu Miclescu pe 21 martie 1977, cu o zi înainte de începerea lucrărilor de demolare. Cu această ocazie s-au făcut și fotografii de către Radu Ștefănescu și Sergiu Dinculescu.[10]

Iată mărturia lui Radu Ștefănescu: „În două zile, pe 22 și 23 martie 1977, frumoasa casă a arhitectului Grigore Cerchez a fost mai întâi despuiată de partea de decorație interioară și exterioară, ca apoi să dispară pentru totdeauna din peisajul Bucureștiului. Pe măsura ce noi desenam, măsuram, cotam planurile, elementele decorative de piatră, plafoanele decorate, lambriurile decorative, statuile, balustradele, scările, ușile etc., acestea erau demontate și transportate în camioane care plecau cu o destinație puțin cunoscută de noi, studenții arhitecți. Ceea ce auzisem era faptul că, pe terenul Combinatului Fondului Plastic, a fost găsit un amplasament pentru casă și că, pe baza releveului nostru, cu elementele decorative care se demontau, se numerotau, se listau și se transportau în depozitele Combinatului, casa va fi reconstruită în curând. Ce s-a întâmplat cu elementele decorative, cu șemineul, cu parapeții sculptați de piatră, cu sculpturile interioare, cu lambriurile, parchetul, ușile, treptele de marmură, ce s-a întâmplat cu releveul nostru nu pot să vă spun."[11]

CASA STATIE CIORTAN

În luna iulie 2017 muzeul UAUIM a primit vizita fiicei mai mici a lui Statie Ciortan. Vizita a plecat de la recunoașterea personajelor dintr-o fotografie donată muzeului, în care apare Statie Ciortan, alături de alți tineri arhitecți.

Apoi, atenția doamnei Georgeta Ciortan a fost atrasă de o piesă provenită de la demolările din zona Schitul Maicilor (expuse în 1982 în cadrul expoziției *Tradiții de locuire urbană* și integrate, după aceea, în muzeul IAIM). Era vorba despre o placă de marmură cu numele

9 Monica Mărgineanu-Cârstoiu. Ce n-a reușit cutremurul am reușit noi, oamenii …. *Revista Monumentelor Istorice*, nr. 1-2, 1993-1994, p. 191

10 Pop, Georgeta (edit.). *Esența unui oraș: despre demolări, case și oameni în București*. București: Fundația Academia Civică, 2016, p. 178 și Monica Mărgineanu-Cârstoiu. *Op. cit*.

11 *Ibidem*., p. 179-180

arhitectului Statie Ciortan. Nu s-a pronunțat în privința proveniențeі sale dar, pe baza fotografiilor și a documentelor este plauzibil ca aceasta, împreună cu alte două piese provenite din demolări, să fi aparținut casei din Schitul Maicilor în care locuise familia Ciortan. În strada Bateriilor a mai fost demolat un proiect al lui Ciortan, Administrația Financiară a Sectorului 5, dar acest lucru se întâmpla abia în 1983, ori expoziția datează din 1982. Celelalte două piese sunt: o altă placă de marmură cu numele antreprenorului italian Fabbro Geniale și un ornament de fațadă: un buton.

Georgeta Ciortan a făcut o scurtă descriere a casei din Schitul Maicilor, folosind ca material ilustrativ o monografie publicată de Statie Ciortan cu puțin înainte de moartea sa [12]. Din această casă, în subsolul căreia se găsea și bogata arhivă de proiecte a lui Statie Ciortan și, probabil, și cea a fratelui său mai mic, Iorgu, nu s-au păstrat decât aceste proiecte și fotografii tipărite în monografia de mai sus, precum și fragmentele din muzeu. Ilustrațiile de mai jos provin, majoritatea, din această monografie.

Geniale și Ciortan au colaborat la câteva clădiri pentru Ministerul de Finanțe (Ciortan era arhitect șef al Departamentului Tehnic al Ministerului de Finanțe), dar și la locuințe private. După proiectele lui Statie Ciortan, Fabbro Geniale a realizat o serie de locuințe eclectice, neo-românești la București: casa Florian Marinescu (cumpărată apoi de arhitectul Ciortan) (1921/1923) situată în strada Schitul Maicilor, nr. 7, Casa Zamfirescu (1926), Casa Danielopol (1926-1927), Casa Mișu Teodorescu, Casa și farmacia Mihailovici.[13] Fațadele locuințelor foloseau motive geometrice clasice, dar și ornamente florale tradiționale. Casa Marinescu se găsea la intersecția străzilor Schitul Maicilor și Palas.

După răsfoirea monografiei realizate de tatăl său, doamna Ciortan a completat câteva detalii. Interioarele fotografiate la finalul acestei cărți sunt interioare din această casă,

---

12 Statie Ciortan. *Studii şi realizări în arhitectura românească*. Bucureşti: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940. Arhitectul se ştia bolnav şi a făcut mari eforturi ca să termine această monografie care cuprinde întreaga sa carieră.

13 Ruxandra Nemțeanu. *Vila în stil neoromânesc: expresia căutărilor unui model autohton în locuința individuală urbană*. Bucureşti: Simetria, 2014, p. 89

mobilierul neoromânesc fiind proiectat în detaliu de Statie Ciortan [14]. Fratele domniei sale (Ermil-Ionel [15]) a reușit să salveze, înainte de demolare, un dulap din această casă din Schitul Maicilor. Casa avea un salon folosit pentru ceaiuri pe vremea când Ermil Ciortan era student la arhitectură [16]. Acolo au fost invitați și colegii săi: Liviu Ciulei sau Cezar Lăzărescu [17] (al cărui caracter ambițios era deja vizibil din anii aceia: 1945-1949).

Casa avea ca anexe un garaj și o locuință pentru șofer. Familia ocupa doar primul nivel, cel cu salonul. Mansarda și demisolul se închiriau. Ușile erau din lemn sculptat. Una ducea în apartamentul de la parter, iar cealaltă la apartamentele de sus. În interior erau glasvanduri cu cristal șlefuit, pereți cu lambriuri din lemn de nuc sculptat, marmură pe jos, toate fiind proiectate de Statie Ciortan. S-au făcut demersuri pentru salvarea lambriurilor deosebite din această locuință: „exista în biroul lui un tapet deosebit din lemn.[...] L-au desfăcut și l-au dus nu știu unde. Mă rog, tot e bine că s-a păstrat."[18]

O cameră de la mansardă aparținea lui Iorgu Ciortan (rămas necăsătorit), fratele mai mic al lui Statie, după ce acesta nu mai locuia la Școala de Arhitectură[19], unde avusese un apartament lângă sala de lectură, în zona loggiei, în calitate de prim bibliotecar al Școlii (în perioada 1921-1941) [20]. Acest Iorgu (1890-1973), profesor de desen ornamental, diplomat în 1916, este cel care a desenat ușa monumentală a Școlii de Arhitectură și, probabil, și fațada sculptată precum și alte detalii (balustrade, coloane etc.). Odată cu demolarea

---

14 Apropo de care doamna Ciortan remarca, în trecere, calitatea proastă a mobilierului (neo-românesc) de la Casa Poporului.

15 Amândoi frații au fost botezați de Emil Pangratti. Băiatul a primit numele Emil (varianta de la Ermil) iar fata a primit numele nașei sale: Filofteia.

16 Deși era pasionat de pictură și expune două tablouri la Salonul oficial de pictură și sculptură din 1945, se înscrie, la insistențele mamei, la Arhitectură.

17 Expoziția din 1982 beneficiase de concursul rectorului Cezar Lăzărescu, el însuși locuind într-o casă veche, care a fost demolată în 1986.

18 Pop, Georgeta (edit.). *Esența unui oraș: despre demolări, case și oameni în București*. București: Fundația Academia Civică, 2016, p. 59

19 În tabloul S.A.R. din 1924 Iorgu Ciortan apare la adresa Enei nr. 6

20 În martie 1941 Iorgu Ciortan hotărăște restituirea unui număr din publicațiile bibliotecii, Societății Studenților Arhitecți, mențiune care apare în primul registru al Bibliotecii UAUIM.

locuinței întreaga arhivă de proiecte a celor doi frați, care se găsea la subsol în niște cutii mari de lemn, s-a pierdut.

CASA HENRIETTA DELAVRANCEA

Demolarea recentă a casei arhitectei Delavrancea, în perioada post-comunistă, trebuie menționată din două motive: (1) pentru că era o valoare arhitecturală a Bucureștiului interbelic; (2) pentru a marca această demolare drept o crudă ironie a sorții, având în vedere că doamna Delavrancea fusese o vajnică apărătoare a clădirilor propuse spre demolare în perioada comunistă.

După cum observa și Ion Papuc: „Să ne imaginăm pentru o clipă topografia unui București mai vechi, de dinainte de expansiunea lui urbanistică din comunism, de pe când avea unele dimensiuni ceva mai rezonabile, și pe această suprafață să deosebim două axe care pleacă din centru spre periferiile lui de atunci: pe de o parte, Calea Victoriei ce duce de la Dâmbovița până spre parcurile din Nord; pe de altă parte, Calea Moșilor, pornind tot de undeva din preajma pieții Unirii, însă îndreptându-se spre Obor, oarecum spre Estul orașului. [...] strada Eminescu, se oprește în Piața Romană. Pe aceasta, nu departe după ce se desprinde din Calea Moșilor, dăm peste un părculeț, poate mai degrabă un scuar. [...] În imediata vecinătate [...] se află o casă mai mică, cu un singur cat, ieșit în afară, în consolă. Este casa Henriettei Delavrancea-Gibory, și ea fiică a cunoscutului scriitor, deci soră cu pianista, iar renumita arhitectă și-a construit-o ca pe un manifest de estetică personală. Ceea ce și explică faptul că imaginea modestei căsuțe a făcut parte din expoziția din toamna anului 2009, de la Muzeul Național de Artă."[21]

Duplexul din strada Romană nr. 201 (azi strada Mihai Eminescu nr. 149), lângă casa Cellei, unde arhitecta va locui până la sfârșitul vieții, era caracteristic pentru stilul românesc abordat de aceasta la începutul carierei (aspirația către simplitate și armonie, simțul proporțiilor și al bunului gust).[22]

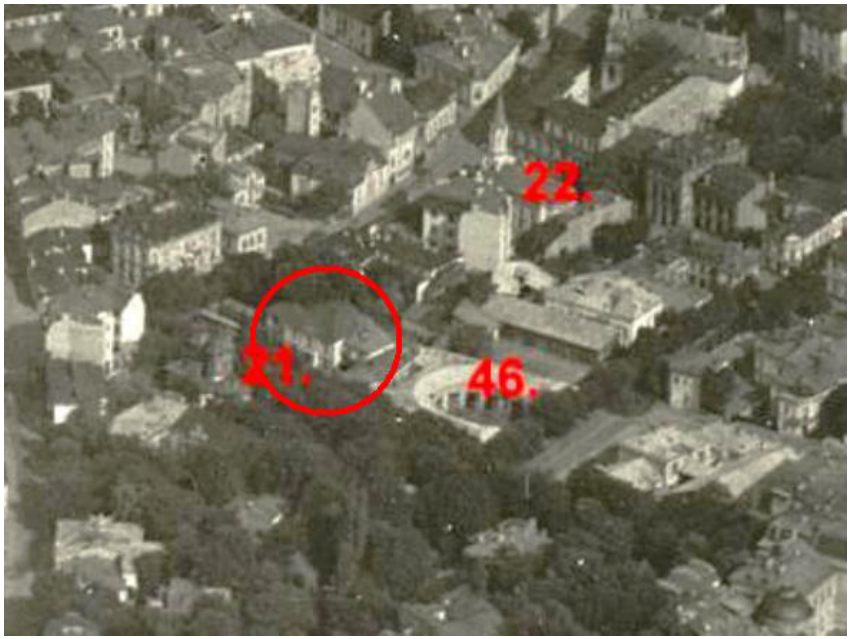
21 Ion Papuc. *Sub zidurile tradiției*. pp. 102-103

22 Militza Sion. *Henrietta Delavrancea Gibory: arhitectură 1930-1940*. Simetria, 2009, p. 90

Din păcate, locuința arhitectei care, prin demersurile sale, a reușit să salveze Bisericile Crețulescu și Sf. Gheorghe de la demolare, a fost demolată, la puțin timp de la Expoziția care i-a fost dedicată la MNAR. Henrietta Delavrancea a fost doar unul dintre cei mai importanți arhitecți moderni români, care s-a implicat cu ardoare, până aproape de sfârșitul vieții, în restaurarea moștenirii brâncovenești.

„Era pe la sfârșitul anilor ,50 când s-a făcut proiectul pentru *Sala Palatului*. Atunci s-au dărâmat biserica *Brezoianu,* biserica *Stejarul*, și trebuia să cadă și *Crețulescu*, dar doamna Delavrancea s-a dus și, cum era ea, năvalnică, și știa să vorbească frumos, i-a convins. Ea a salvat mai târziu și biserica *Sfântul Gheorghe Nou*, în ajunul dărâmării. Apăruse un proiect care prevedea raderea bisericii și înlocuirea ei printr-un simplu baldachin, ridicat deasupra locului unde Maria Brâncoveanu îngropase în taină capul soțului ei, adus de la Constantinopol. Aflând de prețioasa indicație a *primului arhitect al țării*, doamna Delavrancea i-a trimis acestuia o telegramă adresată personal, în care îl ruga să oprească acțiunea criminală a unor iresponsabili. A doua zi, o scrisoare emisă de CC al PCR o asigura pe vajnica apărătoare a culturii române că restaurarea bisericii Sfântul Gheorghe, începută de Direcția Patrimoniului Cultural Național și întreruptă de desființarea acesteia la 1 decembrie 1977, va fi reluată și dusă la bun sfârșit. Ceea ce s-a și întâmplat, după o pauză de circa 5 ani.”[23]

23 Victoria Dragu-Dimitriu. *Grecenii*. Bucureşti: Vremea, p. 27

Casa Orăscu identificată într-o fotografie aeriană din 1918, disponibilă la adresa www.muzeuldefotografie.ro

CASA ORĂSCU

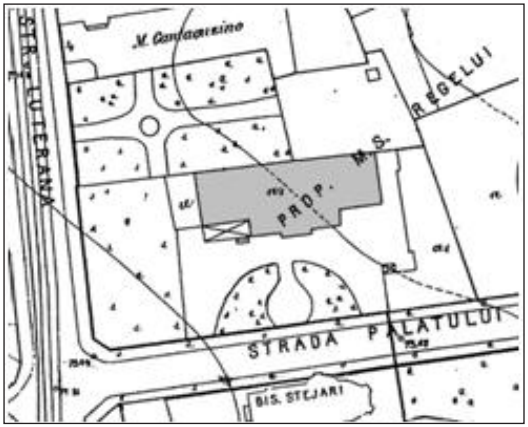

Casa Orăscu.

Detaliu din Planul Bucureștiului, 1911

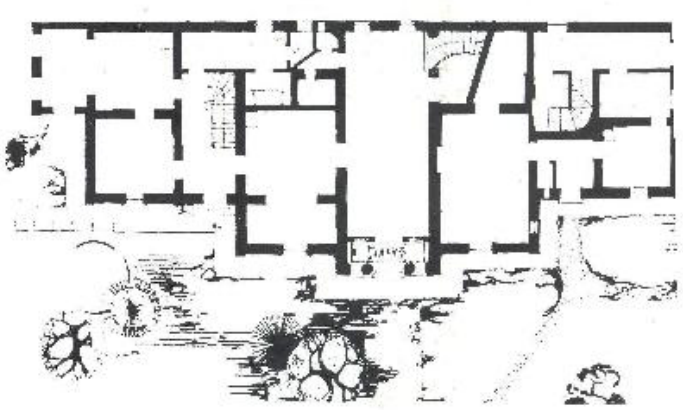
Casa Orăscu. Fotografie din studiul dedicat lui Al. Orăscu de Marcel Locar (S II 118, biblioteca UAUIM)

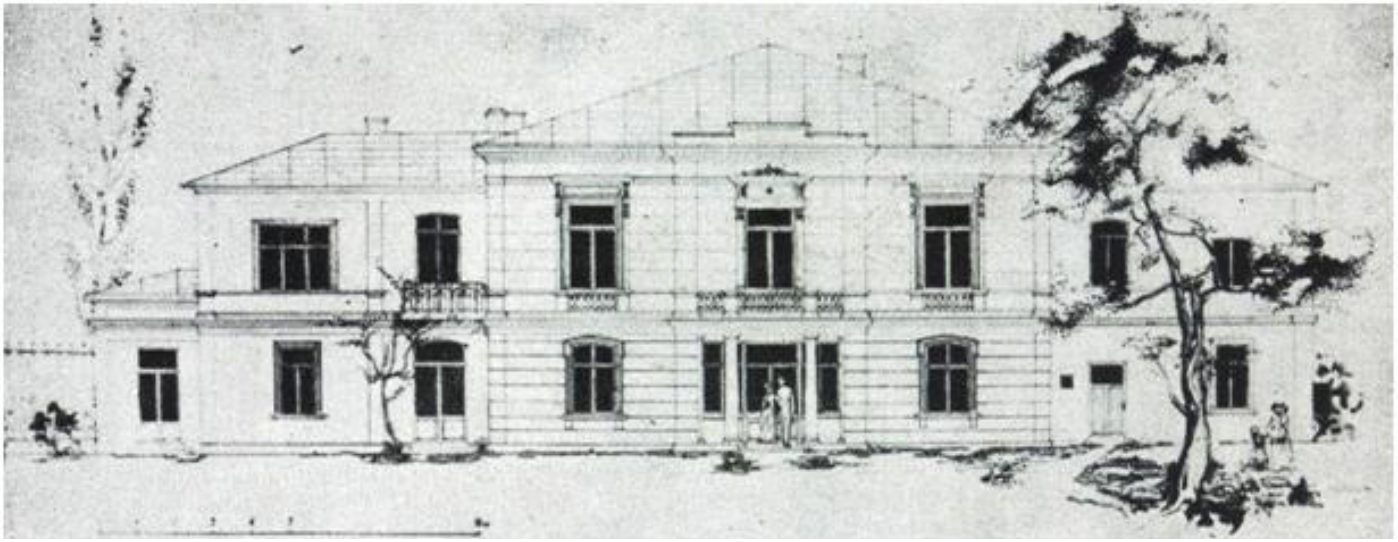

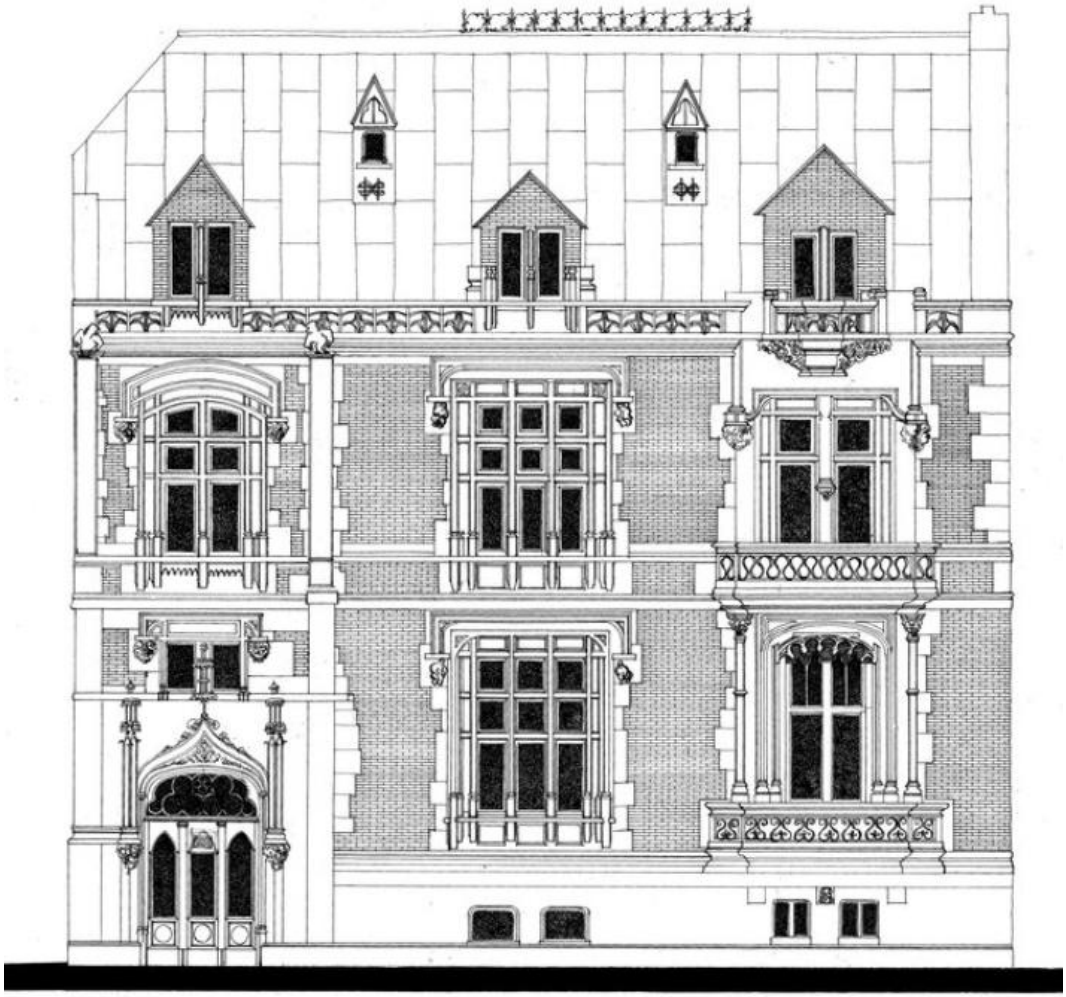
Casa Orăscu.

Fotografii ale releveului din articolul lui Sanda Voiculescu „Locuințele unor arhitecți bucureșteni în secolul al XIX-lea. Arhitectura nr. 1-2, 1980, p. 145

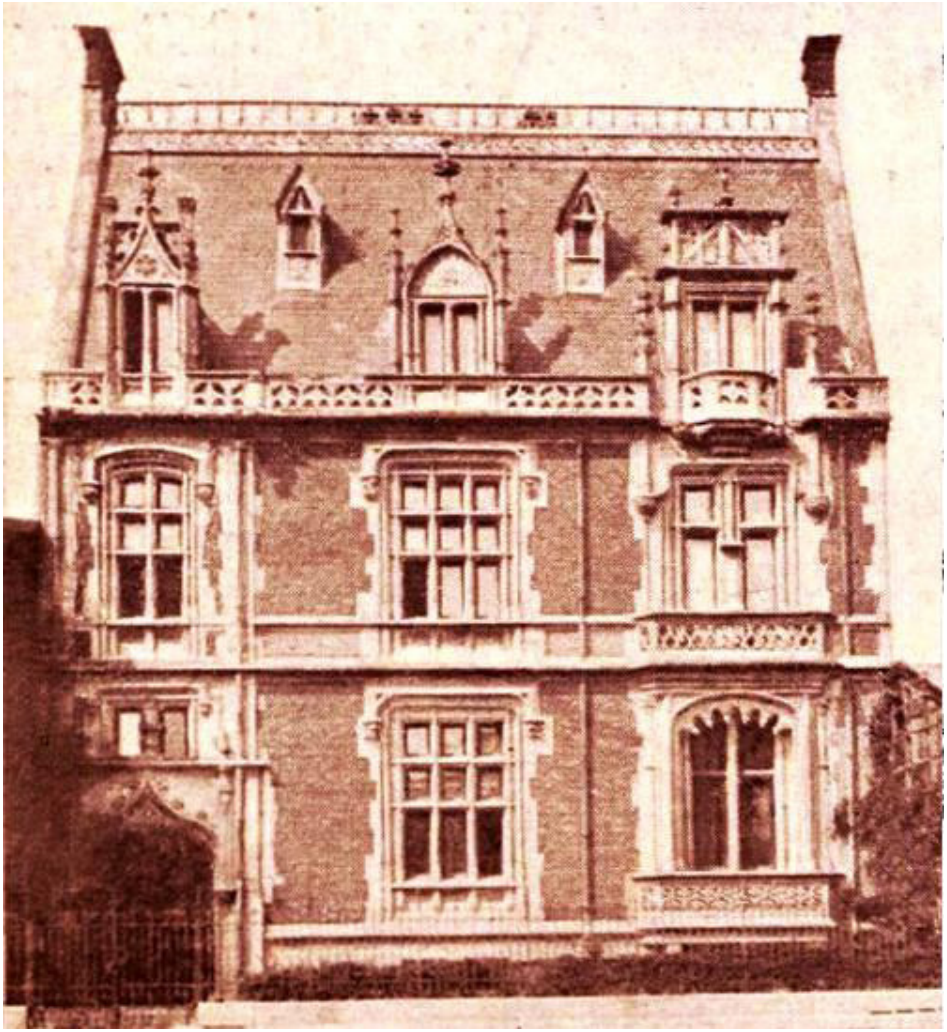
Casa Orăscu. Plan și fațadă

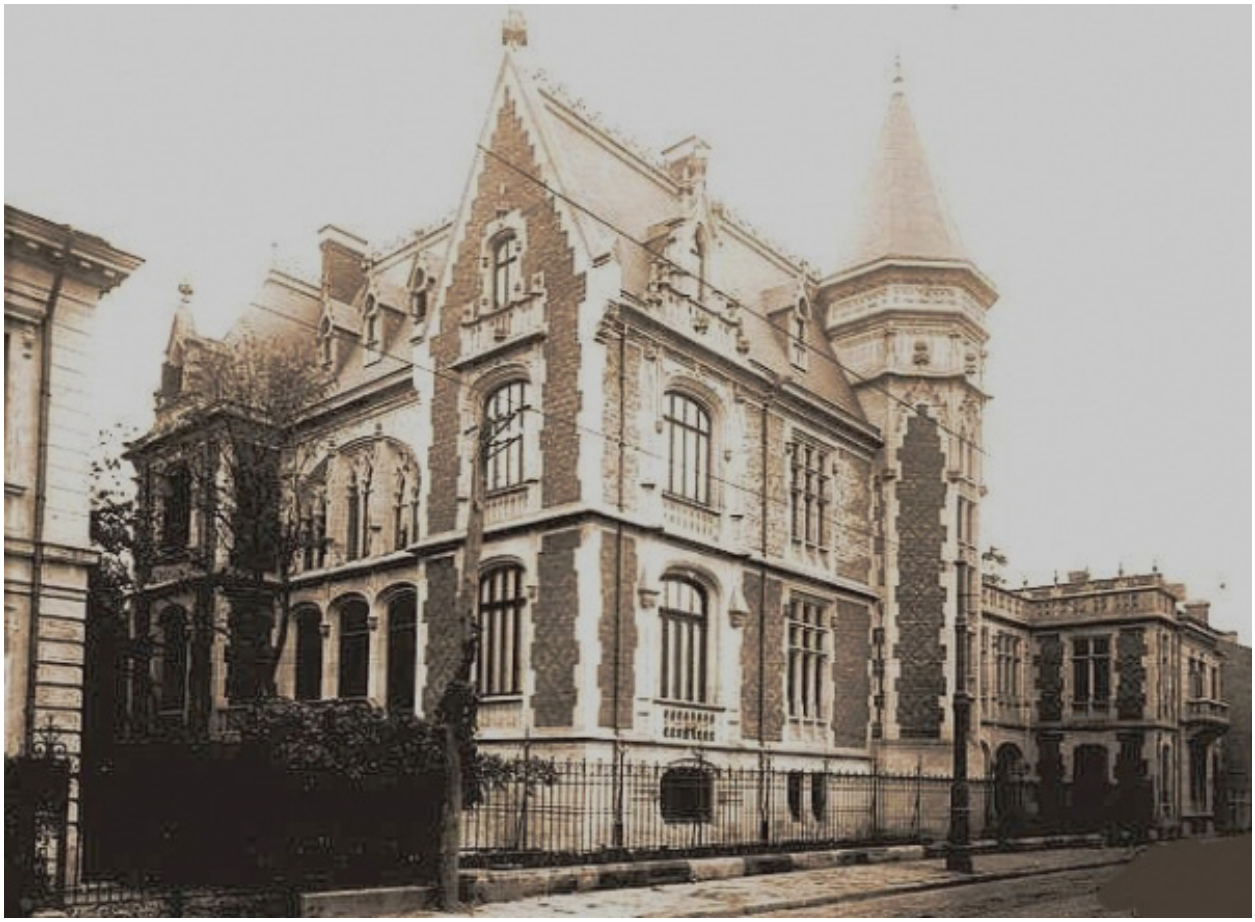

*Casa Cerchez. Detaliu din releveul realizat în 1969 (*Disponibil online la adresa https://relevee.uauim.ro)

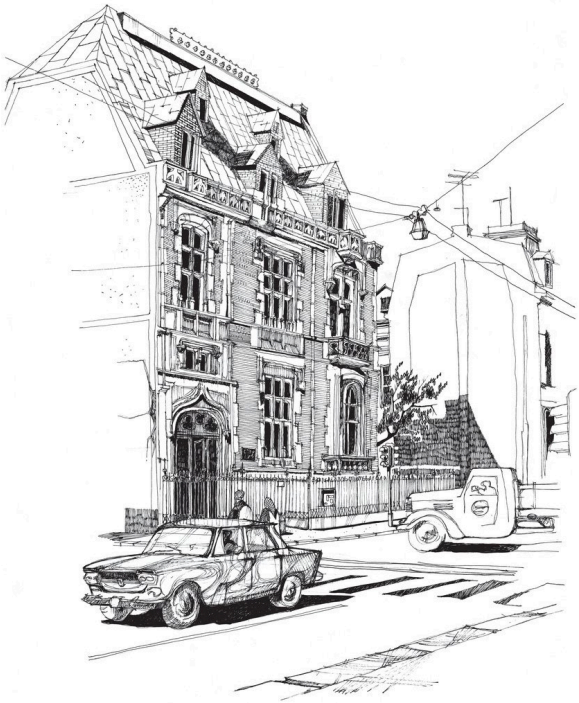
CASA CERCHEZ

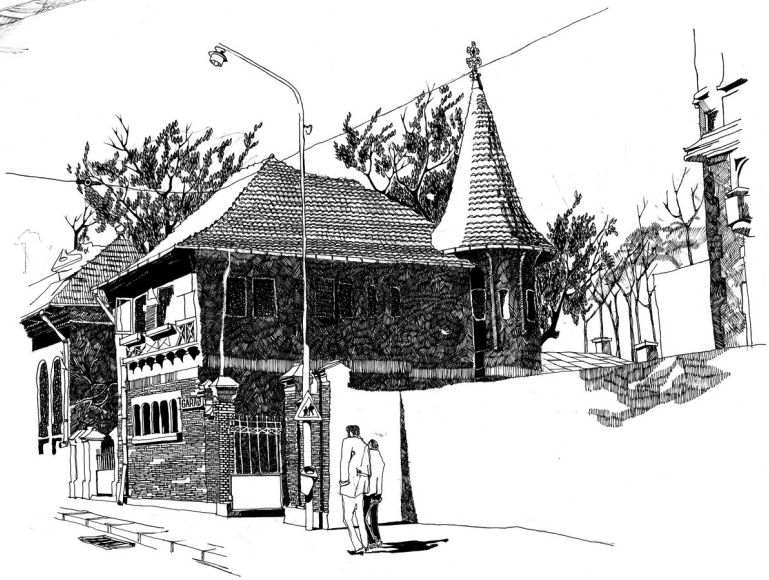
Casa Cerchez. Fotografie din lucrarea Bucarest en 1906. Socec, 1907, p. 246.

Casa Cerchez. Fotografie din lucrarea Bucarest en 1906. Socec, 1907, p. 246.

Casa Cerchez. Planşe din releveul din 1969

Casa Cerchez. Interior din în timpul demolării acesteia
Detaliu dintr-o fotografie de Radu Ștefănescu (disponibilă pe muzeuldefotografie.ro)

Detaliu dintr-o fotografie de grup (după 1900, dar înainte de 1910). De la stânga la dreapta: Dimitrie Herjeu, Alexandru Referendaru, Ştefan Burcuş, Jean Pompilian, I. Mihăilescu, Statie Ciortan, Petre Antonescu, Anastasie Cristoloveanu.

Sursa: Georgeta Ciortan, fiica arhitectului

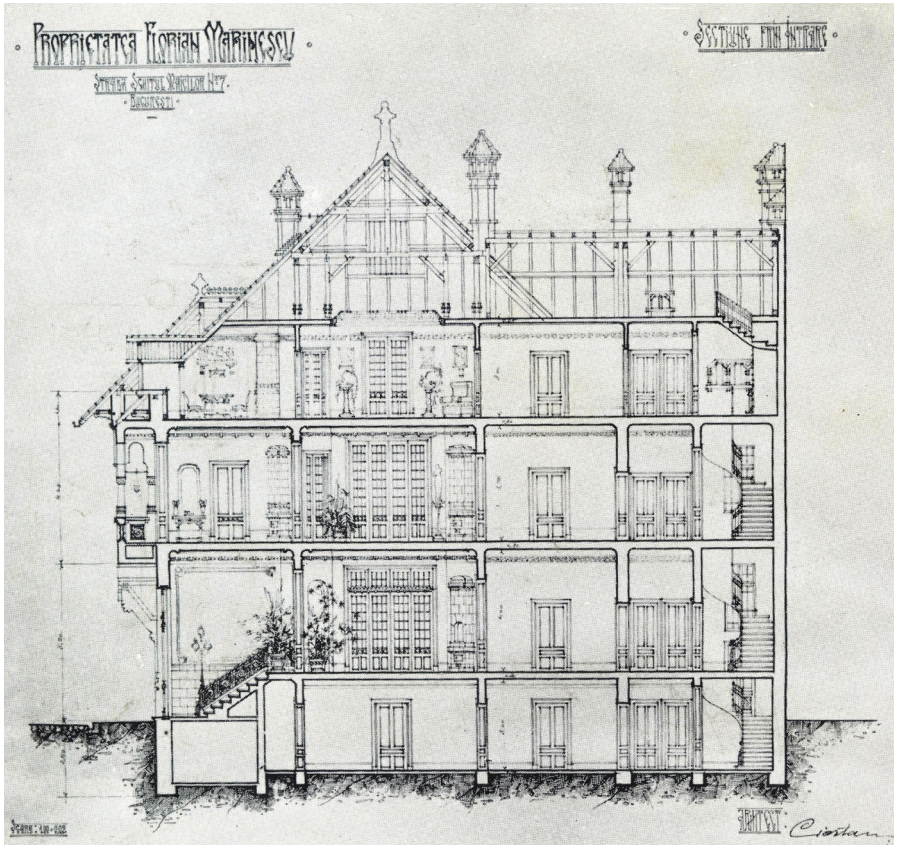
CASA CIORTAN

Casa Statie Ciortan. Detaliu din planul centrului istoric din 1974 şi dintr-o fotografie aeriană din 1927 (disponibilă pe Muzeul de fotografie).

Sursa: Statie Ciortan. Studii şi realizări în arhitectura românească. Bucureşti: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940.

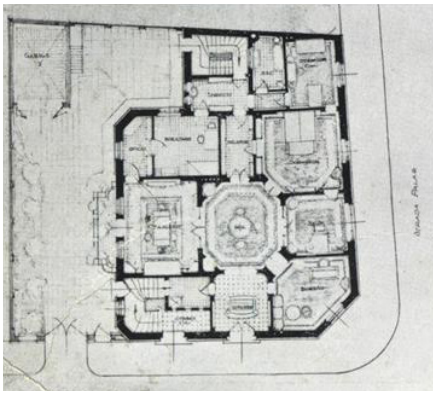

Casa Statie Ciortan. Secțiune.

Sursa: Statie Ciortan. Studii şi realizări în arhitectura românească. Bucureşti: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940

Casa Statie Ciortan.

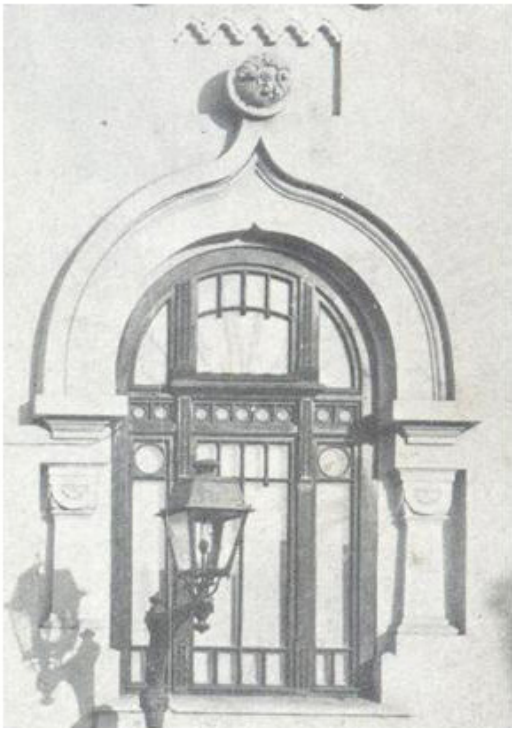
Sursa: Statie Ciortan. Studii şi realizări în arhitectura românească. Bucureşti: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940.

Casa Statie Ciortan.

Sursa: Statie Ciortan. Studii și realizări în arhitectura românească. București: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940.

Casa Statie Ciortan.

Detalii de fațadă (cu ornamentul-buton aflat în gestiunea CED UAUIM)

Sursa: Statie Ciortan. Studii și realizări în arhitectura românească. București: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940

Casa Statie Ciortan.

Detalii de interior.

Sursa: Statie Ciortan. Studii și realizări în arhitectura românească. București: Institut de Arte Grafice Mârvan S.A.R., 1940

CASA H. DELAVRANCEA

Sursa: CED UAUIM

Vedere cu îndemnul la salvarea bisericii Sf. Gheorghe